

Liesje

Leesexemplaar

Pierre Mertens

Liesje

Zoeken naar woorden voor de geboorte
en dood van een bijzonder kind

P E L C K M A N S

‘De namen van dokters en verpleegsters zijn gewijzigd omdat dit boek niet geschreven is uit rancune tegen individuen.’

Pierre Mertens

VOORWOORD DOOR DIRK DE WACHTER

Reeds vele jaren mag ik een cursus doceren aan de universiteit, ‘Omgaan met kwetsbaarheid en beperking’, waarbij ervaringsdeskundigen en familiebetrokkenen hun verhaal vertellen, naast mijn theoretische omkadering. Deze lessen worden erg geapprecieerd, juist door de directe inbreng van mensen die getuigen over hun bijzondere levens. De studenten staan vaak versteld van de moed en de kracht die de getuigen opbrengen in de vaak uiterst lastige en dramatische keerpunten in hun leven.

Pierre Mertens is een van de getuigen in de cursus, elk jaar vertelt hij het verhaal van zijn dochter Liesje, dat u in dit boek zult lezen. Door zijn achtergrond als collega-psychotherapeut, en misschien nog meer door zijn talent als beeldend kunstenaar, krijgt zijn discours een gelaagdheid die beklijft. Hij laat de studenten vaak achter met wat verwarring – volgens mij het beste wat de opleiding aan de universiteit kan doen.

Op heel persoonlijke wijze toont Pierre hoe een onstilbaar verdriet, dat bovendien ingebed is in een tegenstrijdige medische context, hoe dat verdriet omgekeerd kan worden tot een haast grenzeloos engagement. Hoe het oneerlijk afgebroken leven van Liesje de start is geworden van een inzet voor het leven van vele duizenden kinderen over de hele wereld. Over levensvisies en culturen heen is dit een pleidooi voor menselijkheid en mededogen.

In deze zin overstijgt dit boek de individuele casus en het emotionele appel. Het verwijst naar de wezenlijke vraagstukken van het menselijke bestaan. Het raakt direct aan complexe

ethische vraagstukken als abortus en euthanasie, stigma en inclusie, zorg en autonomie. Pierre neemt standpunten in en confronteert, zonder in moralistische slogans te vervallen en zonder zijn eigen twijfels uit de weg te gaan.

Als ambassadeur van Child-Help, de internationale organisatie die Pierre wereldwijd heeft opgericht om hulp te bieden aan kinderen met spina bifida en hydrocefalie, werd ik heel persoonlijk geconfronteerd met de kracht van dit engagement. In het Globale Zuiden zag ik verbindingen en attitudes die we in onze hoogtechnologische voorzieningen soms ontberen.

Het verhaal van Liesje toont de kracht van de mens die zich, geworpen in de noodlottige verschrikking van het bestaan, niet gewonnen geeft, maar het hoofd geheven houdt en zich ten volle engageert voor de medemens.

WOORDEN

Mijn herinneringen neerschrijven in woorden is als een vakantievideo die meer beelden uit het geheugen wegwist dan oproept. Gelukkig heb ik tot nog toe weinig gesproken over mijn oudste dochter Lies. Haar foto's zitten ongeordend opgeborgen in een kartonnen doos.

Na haar dood wilde ik mijn verdriet met niemand delen. Ik had het gevoel haar bij elk woord nog meer te verliezen. Ik heb Lies zwigend in mezelf begraven. Daar versmolt ze met mij tot een geheel, zonder woorden.

Er worden bijna geen kinderen meer geboren met haar handicap. Prenatale diagnose en zwangerschapsonderbreking worden als standaardprocedures voorgesteld aan jonge ouders.

Ik probeer dit te begrijpen door te zoeken naar woorden voor de geboorte en de dood van mijn bijzondere kind. Die woorden vormen een verhaal, gekleurd door het moment waarop ze zijn opgetekend.

EEN

Het houtwerk van het raam verdeelt het uitzicht op de tuin in vier gelijke delen.

Mol ligt op haar zij, mijn buik vult de holle vorm van haar rug. Haar kleine vaste billen passen als gegoten in de ronding van mijn schoot. Het is stil. Ik kijk naar de populieren in de tuin van de burens, knijp mijn ogen bijna dicht en gluur door mijn wimpers naar de buitenmuur. Ik deel dit impressionistische schilderij op in vierkantjes. De vaalgroene klimop vormt kantelen.

‘Slaap je?’ vraagt Mol.

Ze draait zich moeizaam om en legt haar buik op mijn dijen.

‘Je slaapt niet.’

Ik trek met het puntje van mijn tong een natte lijn van haar voorhoofd naar het topje van haar neus. Het smaakt naar zout.

‘Ben je bang?’

‘Een beetje. Ik hoop dat ik gewoon kan bevallen. De radio-loog zei dat mijn bekken voldoende breed is, zelfs voor een stuitligging.’

Mol is klein en tener. Ze legt haar hoofd op mijn borst.

‘Ik voel je hart kloppen.’

Ik streel door haar donkere haar.

‘Jefke schopt tegen mijn been.’

‘Voel hier eens.’

Mol leidt mijn hand tussen haar dijen. Ik voel haar warme vochtige vlees en ruik de zoete slaap in haar hals.

‘Zul je nog van me houden?’

‘Waarom vraag je dat?’

‘Zomaar.’

‘Maakt het echt helemaal niet uit voor jou?’

‘Jefke is een meisje, een dochter, ik voel het.’

‘Wat voel je dan?’

Ik beweeg mijn hand.

De kale populieren staan roerloos. Ze zijn bovenaan nog te doorzichtig voor een efficiënte indeling in vierkantjes. Op de tuinmuur valt een harde witte streep licht.

‘Hoe laat is het?’

‘Twintig over zeven, ik hoop dat ik alles goed kan zien.’

‘En als het toch een keizersnede wordt?’ vraagt Mol.

‘Alles zal goed gaan.’

Ze draait zich op haar rug.

‘Ik heb zulke dikke borsten.’

‘Je bent niet veel bijgekomen.’

‘Negen en een halve kilo.’

‘Dat is evenveel als het gewicht van een gezonde baby en de moederkoek.’

‘Als Jefke maar voldoende weegt. Ik zou niet willen dat hij naar de prematurenafdeling moet.’

‘Jefke weegt genoeg.’

Mol sluit haar ogen. Jefke is de tijdelijke naam voor ons ongeboren kind. Hij is onzijdig, speels, intelligent, maatschappijkritisch en humoristisch. Dat weten we wel zeker.

‘Hoe laat is het nu?’

‘Halfacht, we moeten er pas tegen tien uur zijn.’

Jos is de deur al uit.

‘We wachten nog even, dan heeft Greet nieuwe koffie gezet.’

We wonen in een groot sfeervol herenhuis in de Damhouderestraat in het midden van de stad. Elke kamer heeft een andere stijl: van Louis XIV over Delfts blauw naar Vlaamse stijl. We delen dit pand met twee andere paren. Dit is al mijn tweede gemeenschapshuis. Uit het eerste huis was iedereen verhuisd, na hun huwelijk. Ik bleef over. Deze keer waren er van bij de start één paar en drie alleenstaanden. Jos en Marleen zijn al jaren getrouwd en hebben nog geen kinderen. Luc en Greet vonden elkaar al na enkele maanden samenwonen. Mijn vriendin Mol kwam er als laatste bij.

Wij wonen beneden. Onze slaapkamer moet vroeger de veranda zijn geweest. Op de eerste verdieping bevinden zich de gemeenschappelijke ruimten: de woonkamer, een keuken, een zithoekje.

Door de komst van Jefke trekken we minder op met onze huisgenoten. Het lijkt me een primaire gezinsreflex. Vroeger zou ik dit kleinburgerlijk hebben gevonden. Bourgeois, conformistisch, bekrompen. Vlaams en katholiek. Daar zou ik met mijn vrouw en kinderen allemaal aan ontsnappen.

Door Jefke krijgen we er een kamertje bij, de kinderkamer. Het ligt naast de veranda en geeft uit op de gemeenschappelijke tuin. Dat is een probleem voor Greet, want nu moet ze naar de tuin langs de kelderkeuken, waar ook het washok is. Als we met bezoek in de tuin willen zitten, moeten we voorbij de vuile was. Ze legde zich er toch bij neer.

Conflicten zijn er zelden. Toch hebben we nog maar weinig aan elkaar. Steeds meer komt het samenwonen in dit huis neer op het bewonen van drie appartementen met een gemeenschappelijke keuken en badkamer. We hebben allemaal een druk leven. Jos is psychiater in opleiding. Marleen is psychologe, Greet is maatschappelijk werkster die met ex-gevangenen werkt en Luc is bijna socioloog. Hij heeft zijn thesis nooit afgewerkt, ook al was hij er verschillende keren aan begonnen. Het

thema was 'professionalisme'. Een professional, zo stelde hij, is iemand die een bepaald diploma heeft gehaald en daardoor een beroep mag uitoefenen. Zodra hij zijn titel heeft, worden er geen verdere vragen gesteld. Hij is dokter, licentiaat in de rechten, architect... door zijn diploma, niet door wat hij weet en kan. Als hij zich nooit bijschoolt en hopeloos achteropraakt, blijft hij toch zijn titel behouden. De beroepen beschermen de titel zonder de kwaliteit te garanderen. Luc haalde zijn titel nooit, alsof hij zijn onafgewerkte thesis eer wilde aandoen. Titels zijn woorden. Ze dekken een lading maar garanderen die niet.

Ik werk deeltijds in een centrum voor psychotherapie, verder noem ik me beeldend kunstenaar. Mol is lerares op een middelbare school. Zij heeft een natuurlijke sterkte. Voor haar is alles veel duidelijker, eenvoudiger dan voor mij. Trouwen, kinderen krijgen, werken.

'Weet je waarom ik verliefd werd op jou?' vraag ik.

'Dat weet je zelf niet.'

'Hoe weet je dat?'

'Omdat je dat al vertelde.'

'Ja? En jij?'

'Dat heb ik toch al gezegd. Ik vond je eerst te klein.'

Mol rekt zich uit, er valt een lange stilte.

Het koffertje met de spullen voor de kraamkliniek staat al weken op de schouw. Mol heeft het al tien keer geopend en nagekeken of alles er in zit. Een handig lijstje uit de *Flair* ligt er bovenop. Een bh met deurtjes, twee japonnen, een lange en een korte, een kamerjas, te groot ondergoed, zakdoeken...

'Misschien houdt dokter Verschueren me wel daar.'

'Je hebt toch nog geen weeën.'

'Nee, kijk nog eens of ik al opening heb.'

Ik ga rechtop zitten. Mol duwt het hoofdkussen onder haar

zitvlak en spreidt schaamteloos haar benen. Ik kijk aandachtig tussen de flanken van haar magere dijen.

‘Een beetje, denk ik.’

‘Ja, echt? Gisteren zag je nog niets.’

Ik kijk nog geconcentreerder. Het lijkt of ik de inhoud van een opgefroemd bolletje papier moet voorlezen. Ik weet immers helemaal niet hoe het er hier moet uitzien, maar omdat Mol vandaag toch naar de gynaecoloog moet, durf ik ‘een beetje’ te zeggen.

‘Spannend, hé?’

Ze staat op en haalt mijn kamerjas met haar hand in haar zij. Langs achter lijkt het of ze niet zwanger is. Ze is mooi.

In de keuken staat de koffie klaar. Het ontbijt van de anderen staat netjes op het aanrecht. De afspraken worden nauwkeurig nageleefd.

Mol krijgt er geen hap in. Ik eet voor twee. Spanning groot altijd mijn honger.

Luc heeft zijn krant laten liggen, maar ik krijg de koppen niet gelezen.

Mol telefoneert naar haar moeder en zegt dat ik onmiddellijk zal bellen als ze vandaag al bevalt. Mijn schoonmoeder wordt meter, mijn broer Paul peter. Zij zorgt voor de doopsuiker. Ze wil zo snel mogelijk weten of het een jongen of een meisje is, dan kan ze eraan beginnen. De pakjes worden door blinden gevlochten donkerbruine rieten mandjes. De zakjes en de naam moeten op de feiten wachten: blauw of roze, Lies of Maarten.

‘Nemen we het koffertje mee?’ vraag ik.

‘Nee, dat staat zo belachelijk als we dan nog terug moeten.’

‘We kunnen het in de auto laten liggen.’

Dat vindt Mol een goed idee. Ik ruim het ontbijt op.

TWEE

Als voorbeeldige leerlingen op de eerste schooldag staan we ruim op tijd voor het hospitaal in de Pieter Van Hobokenstraat. Een katholiek ziekenhuis waaruit bijna alle nonnen verdwenen zijn. Een modernistisch aandoend maar stijlloos gebouw. De glazen voordeur schuift geruisloos open.

Aan de lift passeren we een rosse vrouw met een koffertje. Met één blik schat ze Mols zwangerschap. Mol knikt goeden dag, een vorm van solidariteit. Maar de vrouw kijkt weg en plakt haar blik naast die van haar man aan de vloer.

‘Goed dat we onze spullen in de wagen lieten liggen,’ fluistert Mol.

‘Alles zal goed gaan,’ overtuig ik ook mezelf. ‘De stuitligging is zeker te wijten aan het sterke karakter van Jefke, die net als ik liever tegendraads door het leven gaat.’

De lift stopt.

Zwarte bordjes met witte plastic insteeklettertjes wijzen de weg naar de prematurenafdeling en de werkkamers. In de lange vuilgele gang monden links zeven deuren uit. Rechts twee. Er hangt een weë geur van Dettol. Op de gang staat een leeg bed.

Een corpulente blonde vrouw van rond de dertig komt naar ons toe. Het is de vroedvrouw. ‘Mevrouw Verbruggen’ lees ik op haar linkerborst.

‘Wij hebben een afspraak met dokter Verschueren.’

Ze leidt ons de derde van de zeven deuren binnen.

‘Dit is een werkkamer, hier bereiden we alles voor. Als het zover is, verhuizen we naar de overkant voor de bevalling. Dit

is een lichtschakelaar en dat een belletje. Als jullie me nodig hebben, bel dan maar. Mevrouw, als u een korte japon bij u heeft, dan mag u die al aantrekken. De dokter kan elk ogenblik komen.'

'Maar wij komen alleen voor de afspraak met dokter Verschueren. Er zijn radiografieën genomen die hij zal bespreken,' kom ik tussenbeide.

'Wacht toch maar hier, ik zal de dokter bellen.'

De werkkamer verschilt in niets van een gewone ziekenkamer. Pastelkleurige muren, inox bed met fineerhouten plank. Uniform meubilair dat degelijkheid en zuiverheid probeert uit te stralen. Ik kijk naar buiten. Het venster ziet uit op een wirwar van daken, schouwen en antennes. Een samenraapsel van achtergevels en aanbouwsels met ramen die niet gemaakt zijn om naar te kijken maar om door te kijken. Hier kijkt iedereen op elkaars achterkant. De kraamkliniek is hier neergepoot zonder enig gevoel voor de buurt. Het lijkt wel of dit moderne rechte blok in de oude huizen gepenetreerd is. Er is geen centimeter verloren.

Mol gaat op het bed zitten en kijkt om zich heen.

'Mooie kamer, hé. Het is hier gezellig.'

Na twintig minuten komt de gynaecoloog binnen. Het is een kleine, rustgevende man, een eind in de veertig.

'Dag mevrouw, meneer. Nog geen beweging?'

'Beweging wel, maar geen weeën,' antwoordt Mol.

De dokter trekt een plastic handschoen aan en glijdt met zijn hand tussen haar dijen. Twee vingers verdwijnen in haar vlees. Met zijn kleine mollige handen kneedt hij haar buik als was het een te grote bol deeg. Terwijl de dokter haar onderzoekt, kijkt Mol naar mij. De gynaecoloog trekt de handschoen binnenstebuiten van zijn hand en legt die in een boogvormig groen kartonnen bakje.

‘Ik heb de foto’s bekeken, we kunnen toch een normale bevalling proberen. Zelfs als ik het kindje niet gedraaid krijg, moet het toch nog lukken. U mag meteen hier blijven. Hebt u een jupon en dergelijke meegenomen?’

‘Ik haal die meteen uit de auto,’ zeg ik.

Mol straalt: toch gewoon bevallen!

‘Je hebt nog niet veel opening, twee centimeter.’ Ik werp een deskundige blik tussen haar dijen.

Mol glimlacht. Ze zou geen vrouwelijke arts willen.

‘We zullen de weeën op gang brengen met een infuus. Omdat de baby in stuit ligt, kunt u beter wat vroeger bevallen.’

Ik haal het koffertje. Mol trekt de korte jupon over haar dunne gespannen huid. De dokter neemt een holle naald en schuift die in de plooi van haar arm. Met een transparant plastic buisje verbindt hij de naald met een bolle waterzak, die hij aan een aluminium staander hangt. Met een spuitje prikt mevrouw Verbruggen medicatie in een tussenreservoirtje.

Terwijl we wachten tot de weeën op gang komen, gaat de gynaecoloog elders aan de slag. De vroedvrouw koppelt een machine aan het plastic slangetje. Telkens als er een druppeltje valt, knippert er een lichtje. Zes keer per minuut.

‘Spannend hé, toch gewoon bevallen,’ fluistert Mol.

Het wordt halfelf, ik streek over haar voorhoofd. De vroedvrouw komt weer binnen.

‘Ik ga je scheren.’

‘Scheren?’ vraag ik.

‘Ja, dat doen ze altijd,’ zegt Mol alsof ze de vroedvrouw wil verdedigen.

Mevrouw Verbruggen heeft een echt kappersscheermes bij zich. Ze borstelt de schaamlippen vol schuimende zeep. Het mes blinkt. Het schaamhaar wordt opgevangen in een boogvormig kartonnen bakje. Het koude mes over het zachte vlees.

Het is de eerste keer dat ik een kaalgeschoren vagina zie. De erogene zone wordt publiek terrein. Intimiteit verbroken. Het choqueert mij. Ik vraag me af wat dit voor de vroedvrouw betekent. Zou ze deze handeling werktuiglijk uitvoeren, een onnodige vorm van hygiëne, die waarschijnlijk niets met steriliteit te maken heeft? Geeft het haar een gevoel van macht, of van genot misschien?

Mol laat haar begaan. Het hoort er allemaal bij. Zij is in een sprookje gestapt dat van haar een moeder zal maken.

Het infuus druppelt zesmaal per minuut.

‘Kijk, Jefke schopt weer,’ zegt Mol.

‘Ja, hij heeft het koud zonder zijn jasje.’

Ze glimlacht slapjes. De huid rond haar spleet bloost.

Ik streel haar buik en spreek tegen Jefke. De uitpuilende navel zie ik als een antennetje dat al mijn berichten naar binnen doorgeeft.

‘Nog even en dan ben je bij ons, dan zie je wie je mama en papa zijn. Eerst moet je even hard meewerken, maar dan mag je lekker uitslapen bij je mama.’

‘Als hij maar genoeg weegt, ik wil niet dat hij naar de prematurenafdeling moet.’

‘Jefke weegt genoeg, daar ben ik zeker van.’

Ik neem mijn tekenblok en schets de daken van de achterbuurt. Wachten zonder iets te doen maakt me onrustig. Tekenen heb ik zelf in handen. Het is iets van mij, ik beslis erover. In dit hospitaal is dokter Verschueren onze regisseur. Ik voel me een acteur zonder script. Terwijl Mol als een kind geniet van alles wat er gebeurt, heb ik het moeilijk om me in te passen in dit onbekende scenario.

De weeën komen maar traag op gang. Elk halfuur komt de gynaecoloog of de vroedvrouw langs. Dokter Verschueren